

ALINA LEWCZUK,
ALEKSANDER LEWCZUK
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ROLA DORADZTWA I KSZTAŁCENIA DOROSŁYCH W ROZWOJU GOSPODARSTW REGIONU PÓŁNOCNO-WSCHODNIEJ POLSKI SPECJALIZUJĄCYCH SIĘ W PRODUKCJI BYDŁĘCEJ

1. Wstęp

Doradztwo i kształcenie dorosłych stanowią bardzo ważne czynniki w rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Korzystne wykorzystanie tych czynników wymaga jednak od ludności rolniczej i pozarolniczej na obszarach wiejskich posiadania chęci i umiejętności w korzystaniu z usług różnych instytucji o charakterze doradczym, kształceniowym i informacyjnym. Chodzi tu głównie o posiadanie przez rolników wiedzy i umiejętności formułowania swoich potrzeb doradczych, edukacyjnych i informacyjnych oraz zwracanie się z nimi do odpowiednich instytucji i organizacji.

Zdaniem Wawrzyniaka [2001] doradztwo w agrobiznesie musi spełniać rolę drogowskazu, kierującego poczynania rolników w wielkim kompleksie spraw związanych z procesami restrukturyzacji i modernizacji rolnictwa i jego otoczenia. Udzielanie przez doradców porad wymaga myślenia strategicznego, ponieważ doradztwo zajmuje czołową pozycję wśród czynników kształtujących model współczesnego rolnictwa. Doradztwo, obok innych instytucji oświatowych szkolnych i poza szkolnych, odpowiedzialne jest za poziom edukacji ludności rolniczej, a zwłaszcza proces integracji europejskiej.

Polscy rolnicy winni uświadomić sobie fakt, że doradztwo rolnicze w wielu krajach Europy Zachodniej stanowi wzorcowy model instytucji wspierających rozwój rolnictwa, aktywizację społeczno-gospodarczą obszarów wiejskich, a w szczególności przedsiębiorcze zachowanie mieszkańców wsi. Według Firleja [2003] najlepszy system doradztwa rolniczego istnieje w Danii, który można nazwać globalnym inkubatorem przedsiębiorczości, gdyż wyzwala on wśród rolników dzia-

łania przedsiębiorcze. Współpraca duńskich doradców z farmerami została doprowadzona do wzorowego modelu i może stanowić przykład dla innych krajów, zwłaszcza przyjętych w ostatnich latach do Unii Europejskiej. Doradztwo rolnicze w Danii umożliwia rolnikom dostęp do najlepszej wiedzy i rozwiązań z zakresu ekonomiki zarządzania gospodarstwem, uprawy gleby, ekologii oraz najnowszych technik i technologii.

2. Metodyka badań

Celem badań było poznanie roli doradztwa oraz innych źródeł wiedzy i informacji w procesie rozwoju gospodarstw rolnych specjalizujących się w produkcji bydłowej. W badaniach szczególną uwagę zwrócono na umiejętności rolników w korzystaniu z specjalistycznych usług instytucji doradztwa rolniczego.

Badaniami objęto 225 gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłowej i ich właścicieli w regionie północno-wschodniej Polski. Dobór gospodarstw do badań był celowy. Klasyfikacji gospodarstw do grupy „specjalistycznych” dokonali doradcy rolniczy, (absolwenci Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie), w oparciu o osiągnięte wyniki w produkcji bydłowej. Głównym kryterium zaliczenia gospodarstw do badań było osiągnięcie 70% dochodu w gospodarstwie, w ostatnich 3 latach (2004-2006), z produkcji bydłowej. Wymienieni specjaliści przeprowadzili również w tych gospodarstwach badania w 2007 roku.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem specjalnie opracowanego kwestionariusza. Kwestionariusz wywiadu zawierał pytania zamknięte, otwarte i półotwarte. W większości jednak pytania zawierały gotowy zestaw odpowiedzi do wyboru, co znacznie ułatwiło rolnikom wybór odpowiedzi.

Zebrane wyniki opracowano statystycznie w oparciu o metody wykorzystywane w naukach ekonomiczno-rolniczych i społecznych.

3. Wyniki badań

Średni obszar badanych gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłowej w regionie północno-wschodniej Polski wynosił 54,2 ha i wahał się od 17,5 do 521,6 ha. Natomiast obszar gruntów ornych wynosił średnio 43,0 ha i wahał się od 14 do 502,6 ha. Badane gospodarstwa posiadały średni obszar łąk i pastwisk wynoszący 13,5 ha, z wahaniami od 3,9 do 70,0 ha. Większość gospodarstw (52,9%) w opinii rolników posiadała gleby dobre, zaliczone do klasy I – II (14,3%) i klasy IIIa i b (38,6%). Średnio w jednym gospodarstwie hodowanych było 51,2 sztuk krów mlecznych z wahaniami od 26 do 204 krów. Natomiast bydło rzeźne stanowiło średnio w gospodarstwie 21,7 sztuk z wahaniami od 13 do 40 sztuk. Stwier-

dzono również, że średnio w badanym gospodarstwie było hodowanych na sprzedaż 12 jałówek hodowlanych.

Analizując rolę doradztwa w rozwoju gospodarstw rolnych specjalizujących się w produkcji bydłowej w regionie północno-wschodniej Polski ważne było poznanie problemów z jakimi borykają się ich właściciele (tabela 1). Do najważniejszych problemów właściciele gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłowej zaliczyli:

- brak środków na inwestycje w gospodarstwie (64,4%),
- ograniczona możliwość realizacji przedsięwzięć gospodarczych (23,6%),
- bariery administracyjne i prawne (23,6%),
- brak rynków zbytu na produkty (20,4%),
- konieczność przeznaczania całych dochodów na życie (12,9%).

Tabela 1

**Problemy rozwoju gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłowej
(w opinii ich właścicieli)**

Wyszczególnienie	Liczba n ¹⁾	% respondentów
Brak środków na inwestycje w gospodarstwie	145	64,4
Ograniczona możliwość realizacji przedsięwzięć gospodarczych	53	23,6
Bariery administracyjne i prawne	53	23,6
Brak rynków zbytu na produkty	46	20,4
Konieczność przeznaczania całych dochodów na życie	29	12,9
Brak fachowego doradztwa	28	12,4
Brak współpracy pomiędzy producentami	25	11,1
Brak przepływu informacji rynkowej	21	9,3
Zaleganie z opłatami	15	6,7
Brak stabilności cen	6	2,7
Brak wiedzy i kwalifikacji	5	2,2

¹⁾ rolnicy mogli podać więcej niż jedną odpowiedź

Źródło: Wyniki badań własnych.

Zdaniem Mroczek i Molendy [2004] główną barierą w intensyfikacji produkcji mleka w Polsce jest duże rozdrobnienie agrarne. Różnice w wielkości gospodarstw produkujących mleko w Polsce i krajach Europy Zachodniej są bardzo duże. Średnia wielkość stada krów mlecznych w Polsce jest o ponad 20 krów niższa w porównaniu do czołowych krajów Unii Europejskiej. Według Parzonko wraz z procesem integracji europejskiej obserwuje się w Polsce zmniejszanie małych stad krów, a zwiększanie dużych przy zachowaniu takiej samej globalnej produkcji mleka. Oznacza to, że zwiększa się produkcja mleka od jednej krowy, co jest zjawiskiem bardzo pozytywnym. Jednakże w porównaniu do pozostałych krajów Unii Europejskiej produkcja mleka jest ekstensywna [Parzonko, 2005]. Powoduje to, że uzyskiwany efekt ekonomiczno-produkcyjny jest niższy. Można na

niego wpłynąć dodatnio zwiększając produktywność krów oraz poprawiając wydajność ziemi, pracy i kapitału [Wróblewska, 2005].

Wcześniej stwierdzono, że właściciele gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłej borykali się z wieloma problemami, które wymagają pomocy różnych instytucji w ich rozwiązywaniu. Z badań wynika, że tylko 58,7% producentów bydła korzystało z usług doradczych ODR (tabela 2). Wynika stąd, że tylko co drugi producent docenił rolę doradztwa i kształcenia, a więc uzupełniania wiedzy w profesjonalnym prowadzeniu gospodarstwa specjalistycznego. Rolnicy korzystali również z usług konsultingowych banków (44,0%) oraz ARiMR (9,8%). Korzystanie właścicieli gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłej z usług doradczych i konsultingowych pozostałych instytucji było bardzo niewielkie.

Tabela 2
Korzystanie badanych właścicieli gospodarstw z usług edukacyjnych

Wyszczególnienie	Liczba (n)	% respondentów ¹⁾
ODR	132	58,7
Bank	99	44,0
ARiMR	22	9,8
ARR	6	2,7
Prywatna firma doradcza	5	2,2
Urząd Gminy	3	1,3
Mleczarnia	2	0,9
Fundusz Ochrony Środowiska	2	0,9
Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt	1	0,4
Cukrownia	1	0,4
Izba Rolnicza	1	0,4

¹⁾ Rolnicy mogli podać więcej niż jedną odpowiedź

Źródło: Wyniki badań własnych.

Z badań Gil i Choróba [2002] wynika, że w produkcji oraz w inicjatywach gospodarczych rolnicy wykorzystywali różne formy podnoszenia zasobów wiedzy i umiejętności, choć ponad połowa z nich (58,1%) korzystała z własnego doświadczenia. Łącznie 41,9% rolników korzystało z doradztwa służb specjalistycznych, środków masowego przekazu, systematycznych szkoleń i kursów, pokazów i wycieczek do gospodarstw specjalistycznych czy studiowania literatury fachowej. Autorzy dokonując oceny znaczenia instytucji jako źródeł wiedzy dla rolników stwierdzili, iż najbardziej pozytywne opinie o jakości usług edukacyjnych rolnicy wyrażali pod adresem wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego (WODR), jak też banków funkcjonujących na ich terenie. Jednak i te instytucje były krytykowane przez rolników, głównie z powodu braku odpowiedniego przygotowania do usług edukacyjnych „wyczerpujących i satysfakcjonujących rolników”. W sumie jednak pozytywna opinia o usługach świadczonych przez pra-

owników WODR i banków wyrażona przez większość rolników, dobrze świadczy o roli tych instytucji w procesie rozwoju wsi i rolnictwa.

Ważnym zagadnieniem było również poznanie sposobów uzupełniania wiedzy rolniczej przez właścicieli gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłowej (tabela 3). Stwierdzono, że zdecydowana większość badanych rolników (73,8%) uzupełniała wiedzę rolniczą poprzez uczestnictwo w różnego rodzaju formach doskonalenia i szkolenia zawodowego. Zdecydowana większość tych form – kursów i szkoleń - (86,6%) była organizowana przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego. Z kolei 68,8% właścicieli gospodarstw specjalistycznych w produkcji bydłowej uzupełnia swoją wiedzę poprzez czytelnictwo różnych czasopism rolniczych. Natomiast co dziesiąty rolnik (10,2%) stwierdził, że nie uzupełnia swojej wiedzy, co jest zjawiskiem bardzo niekorzystnym.

Tabela 3

Sposoby uzupełniania wiedzy z dziedziny rolnictwa przez właścicieli badanych gospodarstw

Wyszczególnienie	Liczba n ¹⁾	% respondentów
Tak, poprzez:	202	89,8
1. Uczestnictwo w różnych formach doskonalenia i szkolenia zawodowego z zakresu:	149	73,8
– żywienie bydła	50	33,6
– stosowanie środków ochrony roślin	31	20,8
– warunki sanitarno-weterynaryjne	22	14,8
– dopłaty bezpośrednie	17	11,4
– rachunkowość rolna	16	10,7
– uprawa zbóż	8	5,4
– uprawa trzody chlewnej	7	4,7
– żywienie trzody chlewnej	4	2,7
– obsługa komputera	2	1,3
– produkcja roślinna i zwierzęca	1	0,7
– produkcja mleka	1	0,7
– technologia uprawy buraka cukrowego	1	0,7
Organizowanych przez:		
– WODR	129	86,6
– Urząd Gminy	15	10,1
– ARiMR	10	6,7
– mleczarnie	10	6,7
– producentów pasz	10	6,7
– Izbę Rolniczą	5	3,4
– producentów środków ochrony roślin	4	2,7
– firmy zajmujące się dystrybucją pasz	1	0,7
– ARR	1	0,7
2. Zgromadzenie literatury	68	33,7
3. Czytelnictwo czasopism rolniczych	139	68,8
4. Telewizja	10	5,0
5. Obserwacja innych rolników	8	4,0
6. Wyjazdy zagraniczne	4	2,0
Nie uzupełniali wiedzy	23	10,2

¹⁾ rolnik mógł udzielić więcej niż jednej odpowiedzi

Z badań Lewczuka i Bórawskiego [2006] wynika, że właściciele gospodarstw rolnych w północnej Polsce w pełni docenili potrzebę uzupełniania wiedzy. Wiedzę z dziedziny rolnictwa uzupełniało 96,6% właścicieli tych gospodarstw, głównie poprzez uczestnictwo w kursach i szkoleniach (85,2% rolników), czytelnictwo czasopism rolniczych (81,2%) i literatury fachowej (34,1%) oraz praktyki krajowe i zagraniczne. Rolnicy najczęściej uczestniczyli w specjalistycznych szkoleniach z zakresu produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz organizacji i ekonomiki produkcji. Niekorzystnym zjawiskiem jest natomiast fakt, że bardzo mało właścicieli gospodarstw rozwojowych (5,6%) uczestniczyło w szkoleniach dotyczących problematyki tworzenia dodatkowych i alternatywnych źródeł dochodu na obszarach wiejskich. Najwięcej rolników (79,6%) uczestniczyło w pozaszkolnym kształceniu dorosłych organizowanym przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego.

Źródła wiedzy rolników o prowadzeniu gospodarstwa specjalizującego się w produkcji bydłej przedstawiono w tabeli 4. Niepokojącym zjawiskiem jest fakt, że aż 71,1% badanych rolników wyraziło opinię, że źródłem ich wiedzy o prowadzeniu gospodarstwa jest doświadczenie zdobyte na własnych błędach. Pozostali rolnicy jako najważniejsze źródło wiedzy wymienili prasę fachową (65,8%), specjalistyczne szkolenia (53,3%), obserwację innych rolników (32,9%) oraz literaturę książkową (16,0%).

Tabela 4

Źródła wiedzy rolników o prowadzeniu gospodarstwa

Wyszczególnienie	Liczba n ¹⁾	% respondentów
Doświadczenie zdobyte na własnych błędach	160	71,1
Prasa fachowa	148	65,8
Specjalistyczne szkolenia	120	53,3
Obserwacja innych	74	32,9
Literatura książkowa	36	16,0
Pomoc doradcy	4	1,8
Masmedia	1	0,4
Brak danych	2	0,9

¹⁾ rolnik mógł udzielić więcej niż jednej odpowiedzi

Źródło: Wyniki badań własnych.

Zdaniem Klepackiego [2005] rozwój rolnictwa, zwłaszcza w procesie integracji europejskiej wymaga dużej wiedzy, przedsiębiorczości, elastyczności i innowacyjności rolników. W tej sytuacji upowszechnianie wiedzy oraz umiejętność rolników korzystania z niej powinno stanowić priorytet oraz szansę rozwojową rolnictwa i obszarów wiejskich. Z badań autora wynika, że rolnicy z wyższym wykształceniem stosowali intensywniejsze technologie produkcji oraz uzyskiwali korzystniejsze wyniki produkcyjne i ekonomiczne. Wiedza pozwala bowiem na

lepsze wykorzystanie potencjału gospodarstwa i zasobów lokalnego środowiska. Wymogom nowoczesnego gospodarowania, a zwłaszcza w warunkach konkurencyjnej gospodarki rynkowej nie sprostają rolnicy, którzy posiadają niski poziom wykształcenia.

Właściciele gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłej wymieniły również swoje potrzeby doradcze (tabela 5). Najwięcej badanych rolników wymieniło zapotrzebowanie na doradztwo w dziedzinie kalkulacji opłacalności produkcji rolniczej (42,7% rolników) oraz technologii produkcji (36,9%). Nieco mniej rolników zgłosiło potrzeby doradcze w dziedzinie prowadzenia księgowości (35,1%), rozpoznawania rynków zbytu (22,2%) oraz kwestii prawnych (16,4%).

Tabela 5

Zapotrzebowanie właścicieli gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłej na usługi doradcze

Wyszczególnienie	Liczba n ¹⁾	% respondentów
Kalkulacje opłacalności produkcji rolniczej	96	42,7
Prowadzenie księgowości	79	35,1
Rozpoznanie rynków zbytu	50	22,2
Zagadnienia prawne	37	16,4
Rozpoznanie kontrahentów	14	6,2
Technologia produkcji rolniczej:	83	36,9
– żywienie	40	48,2
– uprawa kukurydzy	11	13,3
– uprawa zbóż	10	12,0
– produkcja mleka	9	10,8
– produkcja pasz	8	9,6
– nowe maszyny i urządzenia	7	8,4
– konserwacja pasz	7	8,4
– budowa zbiornika na gnojówkę	3	3,6
– uprawa rzepaku	2	2,4
– gleboznawstwo	1	1,2
Pozyskiwanie środków z funduszy strukturalnych	1	0,4
Brak danych	19	8,4

¹⁾ rolnik mógł udzielić więcej niż jednej odpowiedzi

Źródło: Wyniki badań własnych.

Potrzeby doradcze rolników powstają na skutek pojawienia się różnego rodzaju barier w prowadzeniu gospodarstw o charakterze ekonomicznym, społecznym, technologicznym oraz prawnym itp., których nie są w stanie samodzielnie pokonać i dlatego powinni się zwracać o pomoc do instytucji doradczych. Szczególnie ważnym jest aby rolnicy potrafili zidentyfikować te przeszkody i wyrazić je w formie problemów doradczych i zwrócili się do odpowiednich specjalistów.

4. Podsumowanie i wnioski

1. Właściciele gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłowej w regionie północno-wschodniej Polski do najważniejszych problemów rozwoju ich gospodarstw zaliczyli brak środków finansowych na inwestycje (64,4% gospodarstw) oraz ograniczone możliwości realizacji przedsięwzięć gospodarczych (23,6%). W rozwoju badanych gospodarstw ważną przeszkodą były również bariery administracyjne i prawne (23,6% gospodarstw) oraz brak rynków zbytu na produkty rolne (20,4%). Stwierdzono, że tylko 58,7% producentów bydła korzystało z usług edukacyjnych WODR. Rolnicy korzystali również z usług edukacyjnych banków (44,0%) oraz ARiMR (9,8%). Uzyskane wyniki badań wskazują, że specjaliści doradztwa oraz instytucje lokalne i regionalne winny w większym stopniu zaangażować się w rozwiązywanie problemów rozwoju gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłowej.
2. Stwierdzono, że 73,8% rolników specjalizujących się w produkcji bydłowej uzupełniała wiedzę rolniczą poprzez uczestnictwo w różnego rodzaju formach doskonalenia i szkolenia zawodowego. Zdecydowana większość tych form (86,6%) była organizowana przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego. Natomiast 68,8% badanych rolników uzupełniała swoją wiedzę poprzez czytelnictwo różnych czasopism rolniczych. Niepokojącym zjawiskiem jest natomiast fakt, że 71,1% badanych rolników stwierdziło, że źródłem ich wiedzy o prowadzeniu gospodarstwa jest zdobyte na własnych błędach doświadczenie. Wyniki badań wskazują, że organizacje doradcze winny uświadomić rolnikom rolę bieżącego doskonalenia i szkolenia zawodowego w profesjonalnym prowadzeniu gospodarstwa specjalistycznego w aspekcie procesu integracji europejskiej.
3. Z badań wynika, że najczęściej rolników specjalizujących się w produkcji bydłowej zgłosiło zapotrzebowanie na doradztwo w dziedzinie kalkulacji opłacalności produkcji rolniczej (42,7% rolników) oraz technologii produkcji (36,9%). Rolnicy zgłosili również zapotrzebowanie na doradztwo w zakresie prowadzenia księgowości (35,1%), gdyż wyrażają gotowość prowadzenia księgowości oraz rozpoznawania rynków zbytu (22,2%) i zagadnień prawnych (16,4%). Zgłoszone przez rolników potrzeby doradcze wytyczają kierunki pracy struktur doradczych, kształceńiowych i informacyjnych na rzecz rozwoju gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłowej w regionie północno-wschodniej Polski.

LITERATURA

1. Firlej K. (2003): *Przedsiębiorczość wiejska w krajach Unii Europejskiej*. Wyd. Biuro Informacji i Dokumentacji Kancelarii Senatu. Dział Informacji i Ekspertyz, OT-380, ss. 12.
2. Gil K., Chorób R. (2002): *Rola doradztwa w rozwoju przedsiębiorczości Podkarpacia*. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego, nr 1, s. 45-53.
3. Klepacki B. (2005): *Wykształcenie jako czynnik różnicujący zasoby, organizację i wyniki ekonomiczne gospodarstw rolniczych*. Roczniki Naukowe SERiA, t. VII, z. 1, s. 124-128.
4. Lewczuk A., Bórawski P. (2006): *Sylwetka zawodowa i społeczna właścicieli gospodarstw rozwojowych w rolnictwie północnej Polski*. Zeszyty Problemowe Postępów Nauk Rolniczych, z. 514, s. 205-217.
5. Mroczek J. R., Molenda P. (2004): *Ocena poziomu produktywności wybranych gospodarstw mlecznych z terenu województwa podkarpackiego*. Przegląd Hodowlany, nr 3, s. 13-15.
6. Parzonko A. (2005): *Zmiany w koncentracji produkcji mleka w gospodarstwach ukierunkowanych na chów bydła mlecznego w wybranych krajach Unii Europejskiej – analiza od 1990 do 2002*. Roczniki Naukowe SERiA, t. VII, z. 1, s. 192-196.
7. Wawrzyniak B. M. (2001): *Naukowe podstawy funkcjonowania doradztwa w agrobiznesie*. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego, nr 2/3, s. 19-26.
8. Wróblewska A. (2005): *Wyniki ekonomiczno-produkcyjne oraz wykorzystanie czynników produkcji w chowie bydła mlecznego w gospodarstwach unijnych*. Przegląd Hodowlany, nr 12, s. 1-5.

ALINA LEWCZUK,
ALEKSANDER LEWCZUK

ROLA DORADZTWA I KSZTAŁCENIA DOROSŁYCH W ROZWOJU GOSPODARSTW
REGIONU PÓŁNOCNO-WSCHODNIEJ POLSKI SPECJALIZUJĄCYCH SIĘ
W PRODUKCJI BYDLĘCEJ

STRESZCZENIE

Celem badań było poznanie roli doradztwa i kształcenia dorosłych dla rozwoju gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydłowej w regionie północno-wschodniej Polski. Badania przeprowadzono w 2007 roku i objęto nimi losowo wybranych 225 gospodarstw. W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem specjalnie opracowanego kwestionariusza. Rolnicy specjalizujący się w produkcji bydłowej do najważniejszych problemów rozwoju swoich gospodarstw zaliczyli brak środków finansowych na inwestycje, ograniczone możliwości realizacji przedsięwzięć gospodarczych, bariery administracyjne i prawne oraz brak rynków zbytu na produkty rolne. Stwierdzono, że tylko 58,7% producentów bydła korzystało z usług doradczych WODR. Z badań wynika, że 73,8% rolników specjalizujących się w produkcji bydłowej uczestniczyło w różnego ro-

dzaju formach doskonalenia i szkolenia zawodowego. Zdecydowana większość tych form była organizowana przez WODR. Większość rolników uzupełniała swoją wiedzę poprzez czytelnictwo różnych czasopism rolniczych. Badani rolnicy do najważniejszych potrzeb doradczych zaliczyli: kalkulacje opłacalności produkcji rolniczej, technologie produkcji, prowadzenie księgowości, rozpoznawanie rynków zbytu oraz kwestii prawnych.

ALINA LEWCZUK,
ALEKSANDER LEWCZUK

THE ROLE OF ADVISORY SERVICE AND ADULT EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF FARMS IN NORTH-EAST POLAND SPECIALIZING IN CATTLE PRODUCTION

SUMMARY

The objective of the survey was to recognize the role of advisory and different sources of knowledge in the development of farms specializing in cattle production in north-west region of Poland. The survey was carried out in 2007 in randomly selected group of 225 farms. The inquiry method with questionnaire was used in the survey. The most important problem of development of farms specializing in cattle production was: lack of funds on investment, limited possibilities of private activity development, administrative and legal barriers and lack of sale market for rural products. It was found that only 73.8% of cattle producers took advantage of Rural Advisory Centers services. It was stated that 73,8% of farmers specializing in cattle production take part in different courses and trainings. The vast majority of courses and trainings were organized by Rural Advisory Centres. The majority of farmers developed knowledge by reading different agricultural newspapers. The surveyed farmers pointed out the calculation of rural production profitability, technological advisory, accountancy running, sale market recognition and legal advisory' as most important advisory needs.